

Dabarties laiką skaičiuojantys praeities laikrodžiai

Rubriką pristato antikvarinių vertybių salono „Amžinos vertybės“ įkūrėja Jurgita Žvirblytė

Mūsų gyvenimas – tai laiko estafetė. Šioje didžiojoje olimpiadoje dalyvaujame visi, nepriklausomai nuo amžiaus, pomėgių, išsilavinimo ar galimybių. Aukso medaliai skiriami už įvairiausius nuopelnus: už drąsą įveikiant laiko iššūkius, už greitį ir gerą orientaciją, kai sugebame laiką panaudoti savo gyvenimo kokybei tobulinti, už galimybę įkūnyti jį įvairiomis meno ir technikos formomis.

Laiko simbolis

Vienas laiko simbolių, jungiančių įvairias meno ir technikos srityse vyraujančias madas bei naujoves, yra laikrodis. Jis, kaip ir pati laiko sąvoka, yra daugiareikšmis kūrinys, todėl dažnai naudojamas ne tik kaip daiktas, atliekantis svarbiausią funkciją – skaičiuojantis laiką, bet ir kaip aksesuaro ar dekoru detalė.

Tikriausiai nerasime namų, kuriuose nebūtų girdėti tylaus laikrodžio tikėjimo ir solidaus, žaismingo ar švelnaus jo skambesio. Tamsių žiemos vakarų ir švenčių apsuptyje šis daiktas židinio šviesoje atrodo lyg laiko amžininkas. Vidurnaktį ar rytą išgirdę mušant kurantus, su džiaugsmu pasitinkame naujus metus arba naują dieną. Daiktai, padedantys skaičiuoti laiką, ilgainiui tampa svarbių mūsų gyvenimo akimirų liudininkais. Simboliška, kad tokia garbinga pareiga skiriama ne vieną amžių skaičiuojantiems antikvariniams laikrodžiams.

Laikrodžiai ir jų tipai

Pagal veikimo principą laikrodžiai skirstomi į saulės, smėlio (vandens, aliejaus) ir mechaninius. Pastarieji jau 13 a. buvo įtaisomi bažnyčių, vienuolynų ar rotušių bokštuose. Nuo 16 a. ėmė populiarėti mažesnių matmenų laikrodžiai. Anksčiau jie turėjo tik vieną rodyklę, rodančią valandas, o ciferblatas nebūdavo dengiamas stiklu. Mechaniniai laikrodžiai dar skirstomi į kišeninius arba rankinius, stalo ir židinio, sieninius (kabinamuosius) ir statomus ant grindų, kurie kitaip dar vadinami *Grandfather* – „Senelio laikrodžiais“.

Didžiuosius ant grindų statomus laikrodžius imta gaminti 17 a. viduryje, kai danų matematikas, astrono-

mas ir fizikas Christiaan Huygens laikrodžio mechanizmui pritaikė švytuoklę. „Senelio laikrodžiais“ šiuos laiką skaičiuojančius prietaisus pradėta vadinti 19 a. antrojoje pusėje, kai žinomas JAV kompozitorius Henry Clay Workas sukūrė dainą, pavadintą „My Grandfather’s clock“. Kartą, keliaudamas po Angliją, jis išgirdo is-

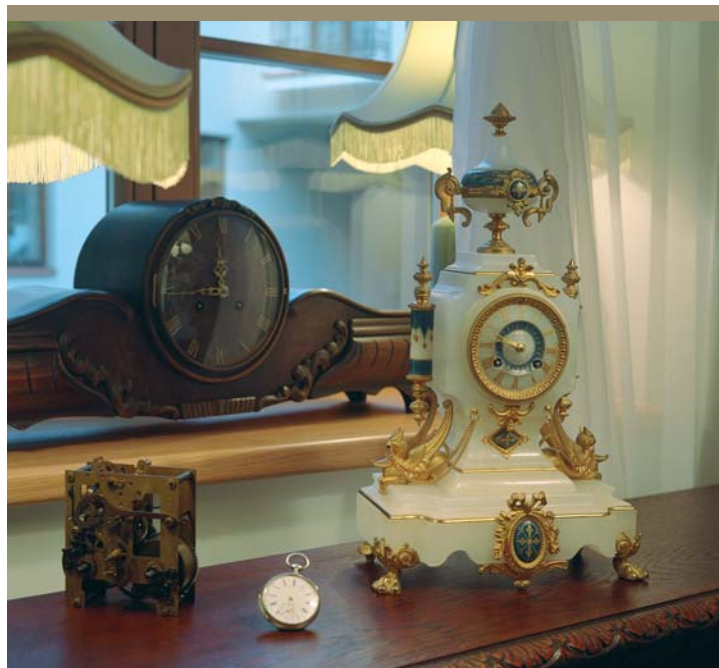
toriją apie seną laikrodį, ilgus metus tyliai stovėjusį vieno viešbučio fojė. Apsistojęs tame viešbutyje kompozitorius sužinojo, kad mirus vienam viešbučio šeimininkų laikrodis staiga sustojo, nors daugybę metų tikėjo be priekaištų. Galima tik spėlioti, kas įkvėpė dainų kūrėją – simboliškai išreikštas liūdesys ar laikrodžio amžius,

išvaizda. Nuo tada šiuos laikrodžius imta vadinti „Senelio laikrodžiais“. Šis pavadinimas taip prigijo, kad tokio tipo laikrodžius netgi pradėta skirstyti: *Grandfather* (senelio), *Grandmother* (močiutės) ir *Granddaughter* (anūkės). Pagrindinis skiriamasis jų bruožas yra dydis: ne aukštesni nei 1,5 m laikrodžiai vadinami *Granddaughter*, nuo 1,5 m iki 1,8 m aukščio – *Grandmother*, o patys didžiausi – *Grandfather*. Tokie suasmeninti pavadinimai rodo, kiek daug reikšmės teikiama laiko skelbėjams – laikrodžiams.

18 a. pabaigoje ir 19 a. išpopuliarėjo vadinamieji židinio ir stalo laikrodžiai. Tai buvo svarbūs namų dekoro elementai, tad neretai būdavo komponuojami su kandeliabrais (didelės puošnios žvakidės), vazomis, urnomis ar skulptūromis. Šie dirbiniai būdavo gaminami iš tų pačių medžiagų, derinant formas, kad kartu su laikrodžiais sudarytų bendrą stilistinę kompoziciją.

Laikrodžių vardai

Ilgą laiką laikrodžių gamybą tobulino gabūs meistrai. Įmantrios formos, įvairūs dekor elementai suteikdavo laikrodžiams išskirtiną vaizdą ir reikalaujavo iš meistrų ypatingų sugebėjimų. Puošybai būdavo naudojamos įvairios medžiagos: auksas, sidabras, pauksuota bronzos, krištolas, marmuras, akmuo, mediena. Dirbiniai būdavo inkrustuojami brangiomis detalėmis, puošiami piešiniais. Didelis dėmesys buvo skiriamas tiek išoriniam apipavidalinimui, tiek mechanizmui, priklausomai nuo modelio ir laikrodžio funkcijai.

jos. Nesunku pastebėti, kad kai kurie pavadinimai susiję ne tik su gamintojais, bet ir su laikrodžių dizaino kūrėjų vardais. Pvz., žymus prancūzų baldų ir laikrodžių korpusų konstruktorius André Charles Boulle (1642–1732) savo laiku buvo nagingiausias Paryžiaus meistras. Iki šių dienų jis žinomas kaip originalios baldų ir

laikrodžių korpusų apdailos technikos, vadinamos inkrustacija, kūrėjas ir tobulintojas. Pagal šią techniką dirbiniai būdavo puošiami naudojant skirtingų spalvų medžio lakštus arba vėžlio kiautą, žalvarį. Norint pabrėžti jo sukurtą apdailos būdą, kai kurie laikrodžiai ir šiandien vadinami A. Ch. Boulle vardu.

19 a. ėmus masiškai gaminti laikrodžius, didelis dėmesys buvo skiriamas ne tik jų išorei, bet ir praktiškumui. Buvo įkurta daugybė kompanijų, kurių gaminiais prekiauta įvairiose šalyse. Imta steigti specializuotos laikrodžių parduotuvės, kurios ligi šių dienų garsina žymiausius laikrodžių gamintojų vardus ir jų kūrinius.

„Cyma“, „Zenith“, „Omega“, „Paul Buhre“ (Šveicarija), „Gustav Becker“, „Junghans“ (Vokietija), „Moser“ (Prancūzija), „Tobias“ (Didžioji Britanija) – tai pagrindinės garsiausios firmos, kurių laikrodžiai būdavo vežami į Lietuvą 19 a. pabaigoje ir 20 a. pradžioje. Šie vardai iki šių dienų siejami su ilgaamže tradicija ir kokybės garantija. Kai dabarties laiką skaičiuoja laikrodžiai, turintys praeities žymę, nejučia pajunti paslaptingą ir malonų amžinų vertybių prisilietimą.

Antikvarinių vertybių salonas „Amžinos vertybės“
Dysnos g. 7 / Ašmenos g. 3–14, Vilnius
Tel. + 370 5 231 2375
Fax + 370 5 231 2475